

Изази Недјељом.

Цијена:
За ЦРНУ ГОРУ и АУ-
СТРО-УГАРСКУ (с БОС-
НОМ и ХЕРЦЕГОВИНОМ)
на годину 6 ф., на чо год.
3 ф., на четврт године 1 ф.
и 50 новчића.

За све остале земље у
ЈЕВРОПИ и АМЕРИЦИ: на
годину 20 франака, на по
године 10 франака, на чет-
врт године 5 франака.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Претплата шаље се у
плаћеним писменим непо-
средно администрацији «Гл.
Црногорца» на Цетиње, а
може се и картом упут-
ницом на пошту у Котор.
Дописи шаљу се уредниш-
тву. Рукописи се не враћају.

За огласе плаћа се од
реда 5 новч. За огласе веће
и на дуже вријеме мање.

ЦЕТИЊЕ, 4. Јуна.

Светковине у Русији прошле су. Крунисани и миропомазани Цар руски, праћен благословима својега народа, вратио се натраг у своју другу пријестоницу. Његови високи гости, свједоци величанственијех призора крунисања, разилазе се мало по мало на своја огњишта.

Све је опет пошло старим редом. Али тек сада, постије бучних светковина, наступило је вријеме, да се при одморном мозгу и очима незасејеним блијеском и шаренилом размишља о значају и замашају царскога крунисања у Москви.

То и чине сви листови у Русији и ван Русије.

Остављајући на страну невиђену до сада спољашњу величанственост и велелепност којој једнодушно не могу доста да се надиве и пријатељи и непријатељи, други један моменат уплао је у очи приликом овјех светковина нарочито онијема, који су навикли Русију посматрати кроз ошале јутрњих и вечерњих листова западних.

Мјесто нихилиста, које су многи мислили да ће наћи на сваком кораку кроз Русију, видјело се цешто са свијем противно од тога: видно се народ, у великој маси својој, срцем и душом одан Цару, вјеран као икоји други и справан у свако доба да положи живот свој за Цара; народ, који у самодржавном Цару гледа она свога, хранитеља и бранитеља, од кога све и сва очекује, коме је све и сва вољан на жртву пријети; јединствени у свом роду народ руски, који једино у самодржавном величанству свога Цара види своју силу и величину, на је за то и вољан вазда уздизати то величанство и подупирати га крјепком подлогом широке равни руске.

Три пуне недјеље имали су странци прилику, да посматрају речене особине рускога народа, на за то није ни чудо што су оне оставиле на њима дубок утисак.

То видимо по листовима иностранијем, који пишу у Русији. Погледи на Русију ту су са свијем промијењени. Са свијем друкчије пишу данас о Русији листови озбиљни, а ови једино заслужују да им се пажња покљони. Нема ту више збора о „колоу на земљаним ногама“ који је сваки час у опасности да одлети у ваздух, ништа се више не помиње о динамитским завјерама, не уметује се о растрованом политичном и друштвеном стању Русије у којем ниче сам коров и отровна биљка. Прекинуло се са тијема баснословним причама, а збори се о једном народу великом, здравом и солидном, који је непоколебано јак у својој љубави, вјерности и оданости к Цару, који скрива у себи велике дарове и врлине, који је главни ступ и носилац руске државе и на којем руска држава и руско друштво, крај свијех силатака са стране и свијех пакленијех замисљаја неколиких занешешака, могу мирно и сигурно кроз вјекове почивати.

Може ли ико рећи, да није право, што се са највишег мјеста у Русији највиша пажња поклања том народу? Зар није у вишем праву са својим захтјевима маса од толике милиона, него ли захтјеви и асирације појединијех људи, нарочито кад се на ум узме, да руска држава баш на маси народа више не гдје почива?

Програм младога Цара руског гласн у кратко: мирне поља и изну-

тра уз охрану угледа и достојанства руске државе и уз реформе управне за побољшање стања самога народа.

И руски народ и Јевропа да могу честитати себи на овом програму. Мирне поља у програму рускога цара улијева мир у многа застрашена срца у Јевропи. Од Русије многи зебу у Јевропи и многи су већ навикли да је сматрају за најопаснијег рушитеља мира.

Те зебње растјерује сам Цар благосјећу мира. Но тај мир мора стојати у складу са угледом и достојанством руске државе. У Јевропи знаће добро шта то значи и према томе управљаће се. Усуди ли се ко да поремети тај склад такнувши у достојанство Русије и њене интересе, онда је и мир на коцку стављен, али се онда не може Русији пребацити да је мир нарушила, а за пошљедице нека свако одговара.

Русија је сама себи довољна, и за то рече Цар, да влада његова неће нићи за даљим освајањем. У толико виша пажња обратиће се унутрашњим дјелима мира, а то је главно у програму Цареву.

У своме колосалном земљишту Русија има довољно простора за своју величину, а у милионима свога народа, у његовим даровима и способностима довољно материјала за свју силу и моћ.

Млади Цар руски ставио је себи у задатак, да у пространој Русији својој отвори све изворе напретка и благостања и тијем да испуни пространство њено природнијем факторима силе и моћи.

С друге оне стране ставио је млади Цар руски себи у задатак, да масу свога народа, милионе својих сељака, тај ступ и темељ руске државе, добрим и здравим управним реформама оснажи и унаприједи у свему што ће им бити од користи за здрав и крјепак државни и друштвени живот.

Сваки пријатељ Русије и рускога народа мора од свега срца жељети, да Цару руском пође за руком, да племените задатке ове потпуно изведе и сретно ријешити, јер будућност Русије, онаква какву је пријатељи њени замисљају, од тога зависи.

Русија је и сада, у данашњем стању свом, пуна силе и моћи. Она је сама себи довољна, сама собом јака и осигурана од сваке навале с поља. Она нема ни с које стране да зебе за свој онестанак.

Али Русија је позвана, да одигра велику улогу не само у Словенству него и у свијету. „Свјетлост има нам доћи са сјевера“ — рекао је давно слави Волтер, и то није празна ријеч. Русија је позвана, да на челу Словенства унесе у радионицу човјечанства нове невиђене снаге и нова спасоносна начела, која ће друштво људско, истрошено и измождено западњачком културом и надрицивилизацијом, поставити на нове здраве темеље. На мјесто буњишта западњачке културе „турфа“ и „haute gomme-a“ Русија је позвана да на челу Словенства одгаји расадник нове и праве човјечанске културе.

За тај огроман задатак хоће се и огромна снага. Царство од 100 милиона и од Висле до Сахалина може је временом дати, јер је оно и прострајством свога земљишта и материјалом свога људства способно да развије ту снагу, ако се у њему крену дивовске моћи које већином још спавају у недрима његовога земљишта,

у државама и срцима милиона његовијех суди.

Младоме Цару руском, који је преао да утре пут ријешењу тога задатка, желимо од свег срца са цијељом свјетлостом најбољи успјех.

Крунисање руског цара.

Освјетљење Москве на дан крунисања царског представљају извјештаји оданде као дивно. Као да се море пламенова разило по вароши. Густе гомиле народа предазиле су улицама у свечаном и веселом расположењу. Цар се возио по варошима без пратње да види освјетљење. Цароброј је изгледао Кремљспрам електричне свјетлости које су просинале свјетлост насу до дана; куле Ивана Великога и благовјештенске цркве имале су по неколико електричних свјетла. Тисуће кочија предазиле су улицама, на којима је кад кад толика тишина била, да су, како се јања, три човјека на смрт пригњечена.

Према програму примио је цар и царица 16. Маја честитке: од чланова св. Синода, вишега свештенства, дипломатског тијела, државног савета, министра, сената, државних секретара, губернијских предводитеља племства с њиховим помоћницима и од првог руског племства, од депутација козачке војске, азијских подвласних народа, предједника губернијских земаљских управа и градоначелника губернијских градова. Честитке су примане у престоној дворани. Цар је имао маршалску униформу с орденом св. Андрије. Царица је била у хаљини од плаветне кадифе са бијелим златом извезеним умјетном од атлаза. Царица је имала на глави дијадему оцуту дијамантима и смарагдима. Цар и царица стојали су. Десно од њих били су велики кнезови, лијево велике кнегиње, које су, исто као и присутне дворске госпође, биле у народном руском одијелу. Депутације варошке подносиле су хљеб на дивним сребрним здјелама и со у умјетнички израђеним славницама. Цар је са свакима чланом депутација говорио по коју милостиву ријеч и са свакима се руковао; царица је давала руку да јој љубе. Козаци су подносили поред хљеба и соли, свете иконе. Киргизи су дали кумис (кобиље кисело млијеко) и чај. Особито је занимљиво било гледати азијатске народе, с којима су дошли њихови тумачи. Кад је је ред дошао на депутације козачких пукова, предводио их је царевић наслједник, као врховни атаман. Честитку су поднијели и Каранти (јеврејска нека секта).

Прије примања честитака примио је цар у аудијенцији турско, јананско и персијско посланство.

Честитке су трајале до три сјата послије подне, а у вече била је дворска и гранка у Гранитовој палати.

Накидно извјештају о крунисању стављамо овдје молитву цара Александра III. за народ, коју је с круном на глави клечећи, док су остали стојали, велелепно очитао:

„Госноде, Боже наших отаца и царе царева, који си све ствари својим словом створио и човјека у твојој мудрости одредио, да у правди и светињи влада твојим свијетом, ти си ме изабрао за владатеља и судију твога народа. Ја славим твоје неиспитно стараше и благодарим ти, Госноде, и кљажам се твојој велелепности. Госноде и Боже мој, учини ме способним за дјело, на које си ме позвао. Просвјети ме и води ме у овој великој служби. Нека је са мном мудрост твога пријестола, нешто је са твога свеотога неба, нека ме настави, шта је благо у твојим очима и да познам правду у закону. Садржи моје срце у твојој руди, да владам теби на славу и на благо народима, које си ми повјерио, и да на судњем дану могу предати те ступити са вјером, мирољубу и милосрђем твога јединородног сина, с којим да си високо славлен, са твојим светим животворним духом, ва вјек амин!“

Говорећи ову молитву цар је тако дирнут био, да је на глас једвао. И сви присутни били су љубом потресени.

Послије молитве шљ довало је миропомазање. Цареке двери на олтару отвориле се и два архијереја са два ђакона изиђоше и приђоше цару. Цар и царица скидоше круне и устадоше. Цар предаде меч једном високом чиновнику и у багреници пође дворима, а пред њим су носили

круну, скиптар и државни шар. За њим је ишла царица, такође у багреници. Цар стаде пред двери на прострту простирку, царица гешто иза њега. Један архијеје ејузе свето миро у суду, који је некада служио цару Константину светом и помаже цара говорећи: Печат дара духа светото. Други архијереј брисао је чистим памуком помазана мјеста. Цар за тим стане пред икону спаситељеву, а царица дође пред двери. Архијереје је помаже светим миром само по челу с ријечима: Печат дара духа светото. Други архијереје убрисао је помазано мјесто.

За овим су цар и царица примили св. причешће. Митрополит уведе помазаното цара кроз царске двери у олтар и причести га, као помазанотога бојжега и врховнога заштитника цркве, тијелом и крвљу Христовом. По причешћу виђе цар и омет стаде пред иконом Христовом. За тим приђе царица дверима, која је догле стајала пред иконом богородице, и прими св. тајну. Послије причешћа врате се цар и царица на пријестоло и посаде се, и пошто се очита прописана молитва, шљ довало је многошестевије за цара и царицу, и „Многаја љета.“

Кад су 11. Маја у Оружејној палати у Кремљу освјећвали државну заставу, прота Важанов овако је цару говорио:

„Благочастиви Господару! Ова застава, приосјећена небесним благословом и освјећена, нека буде свјетлом светлином јединства и нераздјелности северусијског царства; нека буде она свима врањима нашим страшна и ужасна, а Теби крјепост и утврђење и знамење помоћи с више, и нека Ти господ Бог даде благодет, да у славу његовог свевнишњег имена путем православне вјере и благочасти, путем истине водити мукаствоме народ Свој кроз све многобројне препоне к благоденству, величају и слави, да тако уразумију сви језици, јако с нама Бог!“

Сељаци Вјелоусоји (бјелобрци), који су гранитову палату онако неписали, као што је била за цара Алексеја Михаиловића, подијелили су цару икону, која изобразавала цара над царевима и на њој сви светиље, који имају иста имена са члановима ц. дома. Цар је милостиво примио икону и заповједио да се постави у Гранитовој палати, и 12. Маја по налогу цареву осветили су свештеници дворски икону и палату (дворану).

Један дописник описује приликом уласка царског у Кремљ разне депутације руских подвласних народа. Наравно, главно су били општинске старешине из до 700 округа руске царевине. То су били стари сељаци, големи и крупни људи, са дугом брадом на прсима, која је у гдјекога била бијела као снјег, у дугом плаветном кафтану и високим бухтовим чизама. О врати им висе широки златан ланац њихове службе, а скоро у свакога покривене су груди медаљама. Они су били достојни представници унутрашње силе царевине. С обје стране од њих били су представници руских крајина плавокози и плавооки. Чуди и народи из побалтијских провинција у свиленим дугим црним хаљинама, опасани широким појасом, који је украшен камењем драгим. То су били пољски владари, јуначка изгледа, дуга брва, у живишну одијелу. Сви Пољаци добро говоре руски, али Чуди, Ести, Лети и Нијемци ређе знају руски. Кавкаске народе разавали су понајвише по канама. Њихови пре. ставници особито су падали у очи сјајним оружјем. Нарочито Дезијанци били су предмет гледања. Они су у Кавказу најдвљивије и најратоборније племе. Мушку дјецу уче израна владати хандијом, те их привикавају да сјеченицом тако ударе по главој води, да ни једна капка не пресе. С тога по равни на врату (јер они увијек само по врату ударају) познаје се, да ли је смртни ударац од хендинека ножа. Азијски ханови, султани и бегови били су на једној трибини близу саборних храмова, први међу њима био је хан од Хиве, Сеид Мохамед Рахим, чији скупочени пријесто Руси су прије 10 година доијели у Москву, те је сад на неколико корака од њега био у ризници у Кремљу. То је висок угоден човјек, мрка лица, дуге црне браде. Имао је кафтан од тешке златотканице, на грудима звијезду једног руског ордена, на глави чалму од бијеле силе са златним звијездицама. Поред њега био му је везир Мохамед Мурад. Два заступника текинска, који су се борили против Скобељева, имали су дугачке кафтане од зе-

хопе свиле, осуће златним шљокама. Хицова мрка лица ширим не показиваху, какав је утисак чинила светковина код њих. Многе су женске кокетовале са напљедником бухарског пријестала, Турчаном Сайд Мир Абдул Аладом, младим лијењим као на женина дјевојка. Одјесен је био у кафтан од бијеле и плаве свиле извезен сребром. Чалму је имао као хивски хап.

У походу били су Таџици, Узбечи, Каракалтади, Туркомани, Каракиргизи, Кичаџи, Дуигани — и ко ће их све знати азијске подвласне народе са чудним именима! Сви у свиленим, шареним хаљинама, са сјајним скупоцијеним оружјем. Они су докијели у Москву читаве вагоне богатих материја, везова и Ђилимова, да то положи код ногу царевих. Бурјати, номади из забайкалског краја, докијели су на дар скупоцијене ноже од сабаља и стрижеле, лукове и тулаве.

Дописници енглеских листова врло су дирнути оним, што су при уласку цара Александра у Кремаљ видјели. „Тајмс“ дописник овако пише:

„Поглед на Москву данас доказује од чеоти, да је самодержац од 100 милиона поданика можда више источни, него западни господар. Идући око кремаљског дворца, ми смо дивећи се гледали живописне гомиле озбиљних људи са смагнутим лицем у шарену одјелу и са накітом на глави, какав ћеш видјети само у Хиви, Мерву, Бухари и Самарканду. То су чисти народни представници, послани из развалина и пуштара средоточне Азије, да посведоче бијеломе цару поданичку оданост тамошњег народа. Сви они као да се врло интересују предметима које им руски официри као вође њихове показују. Источњаци озбиљно полако пећу по кремаљској калдрми, слушају свога вођа, час урвшећи поглед у сјајни крет на високој саборној звани, час посматрајући сунце на свима градским бодемима, или удивљено гледајући на аголему куду Ивана Великога, која изглед као огромна дијалонка пећина. Ови предвођатељи источних народа, кад се врате кућама, имаће јасан и жив појам о сили и богатству њиховога цара и господара.“

Дописник енглеског „Стендерда“ међу осталим описује упечатанак на њега Москве спрема мјесечине.

„Мора се признати — вели — да Руси имају право, кад се поносе Москвом бјелокаменом и златноглавом, као што радо хоће да каже своју стару престолицу. Кољико пута позвали су је Пољаци и татарске орде! Кољико пута страдала је од заразе глади и огња, страшније него од Монгола, Пољака и Татара! Кољико пута био је разарен овај град, па и сам Кремаљ опустошен! Али поред свих претријених биједа Москва је остала вјерна себи. Град Великога Петра може за вријеме господетвовати; али Москва ће ипак остати средина народног живота, и некада може она са више права бити столица руских господара.“

Издјештаји о играци, која је 16. Маја била у Гранитовој палати (дворани), пуни су описа вавреднога сјаја, који је ту владао. Цар и царица дошли су на играчку у 9½ сати, а остали су тамо до 11. У полонези водио је цар царицу, онда је цар играо са грчком краљицом и женом Вадингтона и Жореса, а царица је играла са Швајцином, Вадингтоном и Жоресом. У андријевској дворани били су изложени дарови принесени цару и царици тога дана, који су некедашњи лијени и имају умјетничку вриједност. На играци дошла је ви-

сока аристократија и чланови иностраних депутација, које су дошле на крунисање. Не може се описати богатство и раскошност женског одјела. Дворане су биле царобно освијетљене, као и сав Кремаљ. Кад је цар са царицом дошао, били су поздрављени одушевљено. Цар је био у генералској униформи, царица је имала горњехалину од атласа бресквинога цвијета до њу хаљину од бијелога бруката. Ње најљешњу на балу именују сестру не генерала Скобељева.

То вече опет је било опште свјетлење старославне Москве.

17. Маја примио је цар у аудијенцији павиног крунџбеног изасланика иркибикуна Ванутела, који је донио и едно писмо писано на цара. За тим су цар и царица примали честитке војничких, придворних чиновна и кавалера и грађанских чиновна прве 4 класе, пак лица која имају приступ у двору и сеоских старјештина, највише свију иностраних официра. У вече у 9 сати почео је бал, који је у москoвски главни губернатор, княз Мир Долгоруков. У 9½ сати дошла је царица са свима великим кнезевима и кнегињама, и бине бескрајним клановима поздрављени од сјајнога збора гостију, којих је позвано било 3000. Тога дана било је треће и пошљедње вече општег свјетљења Москве.

Цар је изразио своје признање министру полиције, Кошлову, на примјерном поретку приликом великих свечаности.

Тек сада стижу велике подробице од велике свечаности при крунисању, којима ћемо и ми да поупише наш издјештај. У цркви при крунисању била су три митрополита, 5 архиепископа и 12 епископа, уз многе архимандрите и игумане. У архангелској цркви дочекао је цар и царицу архиепископ владимирски, а у благовјештеској цркви архиепископ јарославски. При свечаном обједу у Гранитовој палати певали су ијевни московске опере нарочито кантату од Чајковскога; међу пјевницама нарочито споменути примадому Лавровску и баритона Меликова. Прије него што ће цар и царица ући у речену дворану, пустили су два голуба, који су летјели око пријестала докле их шум није поплашио. Кад је цар први пут пришо цехар тетицама, сви гости дубоко су се поклонили и посадили су се на своја мјеста. Маршал крунисања, княз Долгоруков, изуекто је четири прописане здравце: 1) цару, коју је пронарио 61 тон; 2) царици, уз пратњу од 51 тона; 3) царском дому, уз поздраве од 31 тона; 4) духовенству и свима вјерним поданицима, уз 21 тон. У сваку здравцу кликнули су ура! они који су у дворани били. У истој дворани са Величанствима учествовали су у обједу за нарочитим столовима свештенство и двије прве класе чиновна. Остали војнички и грађански чиновни ручали су на два мјеста: 300 генерала и заповједника војничких на бољарској пјаци, коју су намјестили као трезарију са кровом гвозденим и дваровима од платна за вјетрила; 600 дворских и државних великодостојника обједовали су на пјаци пред спасококом црквом испод гвоздена шатора у облику велике трезарије.

Како се јавља, аркидука Карло Лудвик донио је цару ручно писмо цара Франца Јосифа, са срдачном честитком, које је цар Александар примио живо захваљујући се и изрекавши надање, да гдје би се можда у појединим питањима државни интереси и разилазили, али ће посредујући и ублажавајући утицај пријатељских односа међу оба двора увијек наћи ријешење, које не напустајући ни један од интереса ипак ће ко би требало за одржање његове топлоте.

Зими, нарочито у вјетровитим крајевима и у путу треба употребити кукуљицу чешње, него што обично бива. Нека мода крешти колико год хоће. Шта вас је стало. Она се, као свака ђудљива какиперка, за сваку ситуацију ражљути, па се исто тако лако и утјешу. Мода нека гуња, а ви носите кукуљицу. Њоме ћете се одбранити од многих назаба, невратлија и сличних биједа.

Рукавице врло добро одржавају осјетљивост такнућа и чувају руке од хладноће и од сунчане пријекне. Рукавице никако не смију бити сувине тијесне.

У нас се рукавице мало носе, а никада их не носе баш они, којима би од највеће користи биле.

Сви, који од руку живе, нарочито они радоници, који се баве финијим пословима, сачували би много боље осјетљивост панања и окретност својих руку, кад би редовно носили рукавице.

У нашој клими требало би носити вунене чаране бар шест мјесеци на годину; њезне, кашљаве, реуматичне особе требало би да их носе дванаест мјесеци на годину. Та већ знам, како је то грозно и страшно за сваку љепотицу заодјезити своје лијене ножице рапавом и рутавом вулетином. Шта ћу им ја! Нека и у овом случају, као што чине често у сличним

у првом реду ни за тим, да се такво ријешење постигне мирним начином.

Нану ранију вијест испрваљемо, да при уласку цара и царице у Кремаљ вијесу химну пјевали 6000, него осам хиљада ученика и ученица.

У једном петроградском листу описује дописник, како је био код представника азијских подвласних народа. Они су смјештени у гостионици „Швајцарија“, а код њих су пуковник Иванов, начелник азијског одјела, главног штаба, и пуковник Мешетић. Сва га има ових представника 34 са 42 слуге; од Кавказа 12 представника; осим тога нелико тумача. Пуковник Иванов води је посету. Прво одоше хиванском хану. У првој соби био је уз неколико Хиванаца вазир Диван беги Хахомет Мурад; лице му је врло узано, поглед изразан; по широком грудима пала му велика брада; он је био у Хиви за рат с Русијом (прије 10 година). За тим уђоше хану, који је јевропски сједио у високој капи од јагњеће коже. Хан је још млад човек, добродушан зрава лица, с малим брковима и кратком брадом; умно је да се држи достојанствено; осмјеху је врло пријатан. Разговор наравно тицао се Москве и крунисања; Хан је говорио, како му се све врло допада. Хан се хвалио, како је купио у Москви лијепу кутију, те је и покаже гостицима; навије је кључем и метне па сто, а заклопац одекочи и из кутије искочи птичица врло лијепо начињена, која стаде пријатно појати и крилима леприлати се. Руси хвале Хана као поштена и добра човјека. Од Хана одоше напљеднику (Турачану) бухарског емира, Саид Абдул Агат хану, који је био са својим братом Саид Мир Мансуром, вавредно лијеним младим од 17 година, који се сад учи у нашком корпусу и лијепо говори руски. Мансур у богату источну одјелу изгледао је као они царски синови у „Хиљаду и једној ноћи“. Његов брат, напљедник, није тако лијепо, али му је лице узано и живо, премда у неколико блиједо. Јер се путујући у Москву био поболвао. Врло се хвали Москвом и дочеком, али ће Москву да прегледа тек по крунисању.

Послије хана и емировића пођоше другима. Некоји од њих били су отишли да се фотографишу. Гости походише Ахалтекинцу, Мервинце, Киргизе, Каракалтаке, Алиалиуце, Узбеке, Сарте, Тукмене, Каракиргизе, Дуигане, Таранце, Текинце, Турке — и каквих их нема под влашћу руског цара. Један Јомуд потиоручик је милиције и зове се Неес Мерген, који је 1873 г. водио Скобељева по хиванској пустињи и за тим учествовао у турском рату и у походу на Ахалтекинцу. Три ордена си. Ђурђа добио је. Био је ђубимал незаборављенога Скобељева. Међу другима нађоше се са кадетом нажем Уразберди, који се учи у Петрограду. Он је син ахалтекинског војводе, Тикма сердара, супарника Скобељева. Тикма је умро. Цар га је начинио мајором. Уразберди одвео је госте Махмуту Кули хану, најзнатијем Ахалтекинцу. Уразберди је врло жив и отворен дјечак. У рату с Русима био је увијек уз оца и јуначки се држао. АхалТеке то је као аристократа република. Тикма сердар управљао је војском, Кули хан грађанством. Кад су Руси отели АхалТеке, Кули хан утекне у Мерв, али се послије вратио и ето га сад у Москви. Хваде га, да је то текински Бисмарк по намети и утицају; млад је човек с маленом брадом, свјетлим и пријатним лицем. Одјело му је просто било, а у држању и начину види се ова простота и скромност, коју ћеш наћи у умних људи. Текинци немају цамије, премда имају неке муле. Као

опасним приликама, доведу у лицемјеран склад хиџијема са кицошењем, па нека изнад вунених чарана обуку још једну памучне, кочане или и свилене.

Подвезе на чаранам не ваља никако етезати. Најбоље су еластичне подвезе. Имао сам прилике видјети много и много врло лијених ножица нагрђених и ижљебљених претијесним подвезама. Више пута само то етезање подвеза довољно је, па да ноге постану чворовите и варикозне.

У име ђудскога достојанства, у име поштовања што треба одавати свачијем носу, преклињем све, који хоће да буду ђуди, а не гори од животиња: мијењајте што чешће чаране. Сјетите се, да се у толико више прањем сатуре рубље, у колико га прљавије дајете да се пере. Сјетите се, да така прљавица штетља нанесе штете и здрављу и ипагу и имену човјека.

Жене за своје одијело обично употребљају танку и лаку робу. Али оне лакоћу књиће надокнађују тиме, што је начине од много лијевога, између којих се задржава много слојева топла ваздуха те тако заштите своју њезну кожу од грубог млаована вјетра и мрза. Нека ни једна жена ни по што не заборава, да је куд и камо боље никада не обући свилену хаљину, него носити прљаве сукње. Нека ни једна не заборава, да хиљаде и хиљаде погледа јудио пиље, како ће испод спољњег уреса

да су у погледу на вјеру равнодушни, иначе су у свему ваљани. Иначе гдје год наиђеш на кога из Азије, свуда чујеш име Скобељева, који је у једном свом рукопису оставио и ову фразу: „Азија не ђуби канцеларију“.

C. Н.

Уговор

О вези источних жељезница.

Чл. 12. Пошто све на основу овог уговора подигнуте линије немају само тај циљ, да с једне стране вежу само АустроУгарску и Србију а с друге стране јевропску Турску и Бугарску, па да створе непосредну везу горњих земаља и са осталим јевропским државама, постараће се администрације уговарајућих странака да установе такав „ред возидбе“, који ће омогућити zgodан и непосредан промет особља и еспана, не само на линијама уговарајућих странака, но и на линијама које су у свези с другим државама. Висока порта постараће се да ове уговорене установе уведе и на оним својим линијама, које су од Цариграда и Солуна већ изидане. Што се тиче броја путничких влакова, који ће возити из Беча и Пеште за у Цариград и Солун, одређује се, да се сваки дан у свакоме правцу отисне по један влак ради пошења поште и промета путника. Ти ће се влакови кретати са брзином од најмање 34 километра на сат, рачунајући ту и вријеме одмора на појединим станицама. Ова најмања брзина од 35 километара може се прве године, које жељезница проради, свеести и на брзину од 30 километара на сат.

Чл. 13. Уговарајуће странке обезбеде промет од свију препона и нетачности. На земљишту једне од уговарајућих странака, неће се дозволити прегледање надвозним материјалом или непокретностима, које су својина друге уговарајуће стране, тако се исто неће дозволити прегледање оног поља који је благајнама пао од заједничког промета.

Чл. 14. На свима, на основу овога уговора изиданим линијама, установиће се, колико буде могуће, једнака правила у погледу дезинфекције транспорта и транспортних средстава.

Чл. 15. Надзорни органи, као и управници појединих станица на граничним линијама, могу, кад то захтје потреба службе, непосредно оћити једни с другим.

Чл. 16. Што се тиче појединости у погледу ђумручне ревизије, отправања пртљага, увоза и извоза робе, обвезују се уговарајуће странке, да ће на свима, на основу ове конвенције саграђеним линијама, а у интересу промета, дозволити све олакшице, које се са постојећим земаљским законима слагале буду. Уговарајуће странке потпомагаће саобраћај на својим линијама, што ће возни материјал од једне линије до друге отправаљати, и старати се о вези своје линије са граничним тачком друге линије. Уговарајуће странке неће на границама, гдје се линије непосредно везују, тражити декларацију, истоваривање, и претресање робе, претпостављајући да је еспан предан правилно у забрављеним вагонима и да је према томе одређен за унутрашњост и за мјесто, гдје се станице финансијских и ђумручних органа налази, који су овлашћени за даљу екенедицију, и претпостављајући, да је роба при предаји са нужним сироводницама и упутницама снабђена. Роба, која правилно у забрављеним вагонима, транзитом, пролази област једне државе, а долази из друге државе,

спазити шљезно бјелило унутрашњих заетора.

Хаљине јако исјечене, отворене на грудима осуђује богме и . . . морал и хиџијема. Кољико су ангина, ларингита, бронхита и разних других акутних болести у плућима наукуле те изложбе меса! Оне утиру пут и сухој болести. А шта да кажемо о оним многим раздрљеним мумијама, које цијело свијету показују, да немају шта показати? Занета врло многе господе, кад би могле знати, какав утисак чине њихове одвратне остеолошке изложбе, њихове бестидне представе шкрофуле и рахитиде, извјесно би одмах обукле хаљине до унију затворене.

Котурни, савдали, у опште обућа старих Грка и Римљана бјеше врло лијена, али за здравље не бјеше баш најподеднија. Ми емо врло добро урадили, што емо ту њихову обућу одбацили, а примили од Скита и Газа њихове кожне ципеле.

Ни пошто не носите ципеле од ђакване коже, јер се у њима нога брзо хлади зими, а јако загријава ђети. Таке ципеле сирјечавају испаравање ноге, те нам се овлаже од свога зноја, док их хтједо емо сачувати од спољне влаге.

Ни кљаче, кад се стално носе, не може хиџијема препоручити.

У ђетње доба савјетовао бих и мушком свијету ципеле од танке вунене робе

ЛИСТАК „ГЛАСА ЦРНОГОРЦА“.

ХИГИЈЕНА ЂЕПОТЕ.

Од

Дра Павла Мантегаце.

(Прјевод с таљјанског.)

(Наставак.)

Носите такође и зими и ђети гаће. То је скроман али користан дио хаљина, који застире етиљивост, штити врло важне удове тијела од трења панталона и чува кожу од напрасних промјена температуре. Свакоме препоручујем гаће: у раднику и сељаку и савоме у опште, који етиљивношћу, чистоћом и чувањем здравља хоће да се уздигне изнад преживара. Гаће могу бити кочане или памучне ђети, вунене зими, а памучне у прољеће и јесен. На гаћама, као и на свим хаљинама у опште, треба да буде што мање веза, стега и трапа. Гдје се хаљине морају везивати, најбоље је употребити еластичне траке мјесто обичних.

Мушке хаљине, што се данас носе, запета вијесу класичне, али су удобне и не сирјечавају лакоћу гретања.

Боље је носити два кацута, кад то годишње доба занекује, него којекакве огртаче, јер они осуђују руке на непоможност, а не приљубљују се ополико тиједу, кољ-

или је за другу државу намијењена, неће се ни на граници, нити игде у унутрашњости декларирати, истоваривати или претресати, претпостављајући, да је роба при увозу на граници спроводницама и упутницама декларована. При вршењу ових наређења поставља се као услов, да интересоване жељезничке управе јамче, а ће вагони са неповређеном бравом и на вријеме стићи на експедициону станицу, која се у унутрашњости или на граници државе налази. Ма да се по овим наређењима роба у опште не може истоваривати, у појединим случајевима моћи ће се то десити, нарочито онда ако је даљина између мјеста предаје и мјеста отварања врло велика. У овом случају предузеће се истоваривање робе с прописаном контролом. Пограничне државе споразумјеће се доцније о правилима, која ће вршити за вршење ђумручне службе на пограничним станицама.

Чл. 17. Поштанске и телеграфске управе уговарајућих странака споразумјеће се доцније о служби, коју ће имати да врше на жељезничким линијама о којима је овдје ријеч. Међутим се још сада уговара, да се поштанске и телеграфске уредбе, које на готовим линијама већ постоје, морају довести у склад са захтјевима, које прописују везане и уређене жељезнице.

Чл. 18. Уговарајуће странке обезбавују се, да у интересу заједничког саобраћаја у колико то јавна сигурност допусти, олакшају руковање с чуварима јавне безбједности.

Чл. 19. Свака уговарајућа странка задржава право, да на свом земљишту контролише саобраћај свију, на основу овог уговора подигнутих линија, а у цијели, да исте увијек одговоре захтјевима међународног саобраћаја и одредбама овог уговора.

Чл. 20. У случају, да по истеку 10 година од дана ратификације, једна од уговарајућих странака затражи да се овај уговор промијени (ревидира), састаће се у тој цијели опномоћеници уговарајућих странака на позив царско-краљевске владе, у Бечу. По себи се разумије, да ће уговарајуће странке моћи, на основу заједничког споразума, предузети сваку измјену овога уговора, која се у току времена као корисна објелодана.

Чл. 21. Овај ће уговор ступити у живот кад га законодавна тијела, гдје то буде нужно, усвоје, и ишито се у Бечу ратификације измијене, што треба да буде најдаље до 19. Септембра (1. Октобра) 1883 год.

Овај су уговор потписали и потврдили својим печатима заступници уговарајућих странака,

Тако написано у четири примјерка и закључено у Бечу 27. Априла (3. Маја) 1887 године.

Калони с. р. (м. п.) Сечењи с. р. (м. п.)
М. М. Богичевић с. р. (м. п.) Садулах с. р. (м. п.)
Никола С. Стојчов с. р. (м. п.)
Стоилов с. р. (м. п.)

Политички преглед.

Бисмарко још никоме до данас није попустио и свакад се показивао као прави канцелар од гвозђа, али — према светом оцу или постојао је и оп мекши од наука, те му је у **културној борби**, коју с њим води већ од толико година, попустило још колико! Са поновима није ласно повјевати — то је и Бисмарко морао искусити. Познато је да се међу пруском државом и католичком црквом већ од толико година воде расправе о уређењу одно-

шаја између власти државних и црквених, али до данас без икаквога успјеха. Бисмарко је шиљао папи толике ноте, трудно се свим могућим начином да га обрати и придобије, слао је к њему толике своје посланике и поштеренике, али — све бадава. Папа је на све то одговарао: *non possumus!* (не можемо!). Папа је тражио од Бисмарка прије свега да промијени познате мајск законце; док то не учини, нема ни разговора о каквој новој погодби. Бисмарко се ваљда хвалио пред пруским сабором, да он никад не ће поћи «у Каносу», т. ј. да никад не ће поустити римској столици и да не ће мијењати мајски закон. Но при- тјерала орла зла година, па и Бисмарко заборави што је рекао. Прије неки дан предложио је пруском сабору «основу о превлачењу црквено политичких закона», којом се најштрија одређујења из мајских закона укидају, на име: укида се државно право, да се мијеша у наименовање католичких свештеника и духовника у пруској држави. Осим те главне ствари још је Бисмарко и у другим неким пани попустио.

Дакле је Бисмарко ипак попустио и због тога му се данас ругају пруски либералци, од којих се већ са свијем одијело. Но Бисмарко је човјек од посла, па је увидио да му тако ваљда чинити, јер иначе не би могао паћи за даље своје планове ослоба на конзервативцима. Ови су му помогли против либералаца да изведе своје народно-економне основе увањањем заштитне системе и преначењем обртног закона, а он њима из благодарности и ради других својих планова попусти у црквеном питању. Но ствар још није свршена, јер још се не зна хоће ли у Риму бити задовољни с овим попустима Бисмарковим, или ће још већма затегнути свој *non possumus*. Од тога све зависи.

Заједнички аустро-угарски министар финансија и врховни управник Босне и Херцеговине г. **Калај** пошао је поново да обиђе те крајеве. О том путу његовом пишу «Колоњским Новинама» из Пеште следеће: «Г. Калај полази овај дан у Босну и Херцеговину, да се лично увјери о одношајима у овим крајевима тих провинција, који му још нијесу познати. Његов пут продужиће се до Мостара. У Сарајеву не ће се дуго задржавати, јер је за цио пут одредио рок од шест недеља. Не да се пореди, да међу свјема државницима аустро-угарскијема, Калај најбоље познаје одношаје на истоку. Кад је си ступио, у ово знање, одношаји у окупираним крајевима били су са свијем очажни. Бечкој бирократији пошло је за очком, да помоћу Хрвата све тамошње елементе озлоједи против Аустро-Угарске, тако до је Калај прије свега око тога морао настојавати да духове ублажи и да створи неко пријатељско стање, које би имало служити за подлогу новог реда у тим крајевима. Мухамедовци до бише пространу црквену самоуправу, која им је са свијем развила страховање да се њихов закон и њихови асети не ће поштвати. Православни Срби умирише се кад видјеше на челу аустријске владе православног Србина, барона Николића, а католичким Србима остаде њихов омилени фрањевачки ред, с којим се архиепископ Штадлер морао помирити, кад му је Калај рекао, да влада ни пошто не ће тријети да се у Босну и Херцеговину населе језовити. На челу управних власти постављени су консули, који унију поуступати с источњацима познајући њихову нарав и који су слободни од бирократског духа чиновничког. Калај је укинуо бирократске формалности које потчињаку не иду у главу: многобројне инспекције и василоно утјеравање пореза, а увео је кратак и усмени поступак. Калај држи, да је тијем већ довољно припремио зе-

мљиште за пријелаз из тога стања у нову ред који ће се стварати како са жељама и потребама тамошњег народа тако и са даљим културним развојем оних крајева. Тага ради Калај је пошао тамо, не само да поново види земљу, него и да се посавјетује са тамошњим виђеницима људима и да се лично упозна са свијема који би по свом карактеру и својим способностима били подобни да приме учешће у управи земље по новом плану његовом. Калај је тога убјеђава, да народ тамошњи никад не ће бити задовољан, догод му «странци» буду судили и по странској естетици. С тога је он наумио, да даде тим крајевима такво ново устројство које ће одговарати тамошњим приликама и да домаћу снагу употреби за управу земље. Калај има до душе још много да се бори с великијема тешкоћама, али ако буде имао времена и ако се мир на истоку не поремети, он ће цијелу своју поштерити. У том случају он ће створити једно дјело трајно, које ће источној политици Аустро-Угарске у будућности много ваљати».

У следећој нам Далмацији бирали су ове недеље заступници народни за земаљски сабор. Као што видимо из тамошњих листова изабрани су у свијема срезовима сеоских општина народни заступници Срби и Хрвати.

Домаће вијести.

ЦЕТИЊЕ, 4. Јуна.

— Како смо извјештени, Његово Височанство наш Књага-з-г-о-п-о-д-ар полази данас из Петрограда водећи са собом и свијетле Књагињице које се тамо налазе на наукама.

— Предејдник Државног Савјета г. В. Божо Петровић пошао је јуче у јутру у Котор, одакле је кренуо за Беч, да пресретне Њ. Височанство Књаза.

— Са рђова нашијех главница, који отварају поглед на арбанашке планине, могли су се и ове недеље, нарочито пак прекучаче, чути топови са тих страна и видјети дим од пушчаног и топовског праха. Држи се по томе, да је опет било жестокога окршаја између Арбанаса и турскога виваза, и судећи по правцу у којем се дим од праха кретао, Арбанаси су и овом приликом погинули. Шта је пак у самој ствари, још се право не зна.

— Цијеле ове недеље имали смо баш топло вријеме, као усред лета, а у потоње дане управо занару. Сивоћ пак расставари се ваздух, те уз јако сјењање и грмљавицу нађе обилна киша која и данас још пада и добро земљу натапа. Ова киша баш је прави божи благослов за овогодишње усјеје, те се надамо «изобилнују плодод земаљских», а времена мирна Бог ће исто дати.

Књижевност.

ГДЈЕ ЋЕ БИТИ ГРОБ

БРАНКА РАДИЧЕВИЋА ?

Одбор овај нагласио је још у свом првом позиву ради добровољних прилога на пренос пјесникових костију, да не може ни говора бити о томе, да се Бранку нов гроб спреми на другом ком мјесту до ли на Стражилову. Одбор је и остао при томе. Према томе ријешено је, да се остатак бесмртног пјесника пренесе на стра-

жиловачки бријег од прилике преко 100 стопа релативне висине *).

Ево шта је у томе руководило овај одбор. Сам је пјесник јасно изразио жељу, гдје да му се ладна кола рака, познатим ријечима у «Ћачком растанку». Дакле жеља је самог пјесника, да отпочине на Стражилову. Када се српски народ одазива позиву одбора за приенос, одазива се жељи пјесниковој, елем и сам жели да се Бранко пренесе на Стражилово с увјерењем, да ће се пјесникова жеља једва једном коначно испуни. Ми имадемо томе доста доказа у више одушевљених писима, којима нам попатрише наши поштовани скупљачи и повјереници добровољне прилоге, што нам их шаљу. Народ се одазива, јер не да да му тужи бепчасти тако драге остатке, јер осјећа дужност према омиленом пјеснику своје омладине, дужност, да му мира даде у њедрица убаве Фрушке, баш на њему тако драгом Стражилову, а задохнут божанственим искрицама његовог узвишеног духа, да му подигне споменик достојан пјесника народне слободе, српског јединства и непокарена природе. Заиста одазив српског народа д сад такај је, да пријатељи народа нашег могу с поносом одбити сваки пријекор, као да српски народ не умије да цијени своје велике мужеве.

Одбор је овај тог увјерења, да нема мјеста с ове стране, које би било достојније тако узвишеног пјесника, тако благородног народа.

А нови Бранков гроб не треба да је само гроб достојан мртвих остатака његовог тијела него још више споменик достојан узвишеног духа његовог.

Ко је год читао Бранка, имао је посла с неограничено слободним духом јединственог пјесника. Бранко је слободан, како данас мало ко, да не кажемо нико; па није чудо што му се жеља тако слободно завитрала, да отпочине у неограничено слободној природи, јер у природи је «царство слободе». Тамо, а на име на убавом Стражилову, осјећао се његов узвишени дух слободним; пењући се на врх бријега, уздицао се над загушљивом атмосфером мрачних и уских долова, који душу стезу као окови тијела. Тамо је целичио дух свој, блажио дуну своју, гледајући српске крајеве у колу око себе и помишљајући на велику будућност народног јединства; на оном или бар на таком мјесту могао је Бранко тек онако пјеснички замислити оно дивно познато Бранково коло, у ком је изразио своју мисао о јединству Српства.

Тако узвишено мјесто само приличи и доликује трешном кивоту бесмртног духа пјесниковог. Ко дође на његов гроб, треба и сам да осјети оно, што је Бранко осјећао, кад се верао по стражиловачким висовима. На том мјесту заиста може то и осјетити.

Подигнућу га на врх бријега, подижемо га толико у вис, колико је он за Србина велик, колико се сам духом узвишио, не само изнад свог времена, него и дан дани, па још у далеку будућности, гдје ће дуго и дуго елијати као звијезда, догод буду љубили слободу, догод буде Српства,

„док се поје, док се винце лије,
„док се коло око свирца вије,
„докае срце за срцем уздише...“

а томе не може бити краја.

* На слици, коју је на позив овог одбора снимпо вјешти фотограф из П. Сада Ј. Рехишер 5. феб. м. могао би се то мјесто одредити од правилне дебелине малог прста испод највишег врха, што се на истој види. Слика је врло добра и ми је препоручујемо свима, који се интересују за Стражилово које је дивно и по својој природној љепоти, а које заједнује пажњу ери. народа већ и с тога што га је Бранко обесмртио. Може се добити у истог сликара по 90 новч. комад у повећем кабинет формату.

или чоше. То је најбољи начин за расхлађивање ногу и за чување од жуљева.

Температура и испаравање ногу врло су важне ствари за њезне људе. Они морају добро познати да им ноге не озебу и да им јака топлина не раскваси кожу на ногама, јер би тиме постала сувшине осјетљива и то би могло изазвати јаке болове у онијех, који пате од костобоље. Мокре или хладне ноге за врло многе је то исто што и назеб, катар у плућима и т. д.

Нећу се покајати ако вам сто пута поновим оно, што сам вам већ једном приликом показао, а то је, да знојењем ногу петискујемо из нашега тијела много шкољавије и гадније отпатке, него ли знојењем остале наше коже. Отуда без сумње долази и већа опасност, кад се напрасно сријечи то знојење ногу.

Напрасно обустављање знојења ногу може проузроковати разна запаљења, главобољу, назебе, болести очију и коже, преливе и бронхијалне катаре.

Да би се повратило знојење ногу, које је ма којим узроком напрасно прекинуто, добро је обући вуњене чарапе, а по врх њих увити ногу танком гумом, дуго се шетати, или држати ноге у вече тридесет до четрдесет минута у врућу бијеску.

Чизме су добре само за ловце, путнике, мршаре и војнике. Хиџијеничар не може препоручити чизме, тога, што оне за-

тварају листове у топлу и влажну атмосферу, која раскваси сувшине кожу, и што обично притискују и стезу јако сву ногу.

Оно што је најважније у обући, то је њен облик и њена величина. Ми зовемо Китајце варваре и свирјепе, што нагрђују ноге својим женама. А зар нијесмо ми онако исто варвари, кад с великом муком и трудом утјерајемо ноге у тијесне ципеле, чији облик врло мало одговара природном облику наших стопала ?

Упоредите гинке, ружичасте, цуначке ножнице дјетета са нашим чворугастим, нажуљеним, искривљеним ногама, па ћете се увјерити колико мода може нагрдити оно, што је од природе било лијено.

Изберите најсавршенију љепотицу, која вас примамљује својом лијеном, малом ногом; скините јој чарапе, па ћете у најбољем случају видјети сињостене и искривљене прете, неправилне ноке, атрофичне ми иће.

Извјесно је да се свакоме допадају више ножнице него ношурине, те свако жели имати малу ногу. Кому их мајка при- рода не даде, тражи их у обућара. Али је највећа глупост мислити, да се тијесном ципелом може смањити нога. Па баш она је за длаку смањи, ту непримјетну добит скупо платитио тиме, што нагрдило и искваримо та о важне удове, као што су ноге.

Неко се роди с малим, неко с великим ногама, а како се ко роди, тако остаје до смрти. У овоме, као и у многим дру-

гим стварима, морамо бити задовољни свршеним дјелом. Има читавих племена на свијету, која се одликују малим ногама, а има их опет и са врло великим. Нигдје љешних и мањих ногу не видјех него у боливијанских Индијанаца, који већином иду босоноти и вјечито се као козе веру по планинама. А боже, боже! какве словеске ноге, какве шпаве имају многе и ед и које се увјек возе на колама, те скоро никада нијесу ви стале ногом на улицу!

Чудновато је дудило, хтјети да ципеле буду мање од ногу! „On veut que le contentant soit plus petit que le contenu,“ (хоћемо да садржатељ буде мањи од садржине), као што вели Алфонсо Кар.

Славни Петрарка, ког треба жене да обожавају, јер је толико пјевао и мисао о њиховој љепоти, носаше неко вријеме уске ципеле. Али се од тог будаластог гријеха брзо поправио, као што сам пише: „Шта да речем о ципелама ? Оне ми не штимаху ногу, него ми је стезаху и окиваху, и био бих постао сакат, да на пошљетку нијесам увидио, како је много боље вријеђати туђе очи, него нагрдити своје ноге.“

За хигијену ногу био је заиста прави напредак, кад су се почеле кројити ципеле за десну и за лијеву ногу. На жалост тиј напредак у обућарској вјештини обично се не примјењује на женску и дјечију обућу. Баш су дјечије ноге много мекше и гнбље, те се тим лакше нагрде рђавим ципелама. Али сва та ругоба ноге још ни-

је ништа према мукама, што се трие од жуљева, и према укочености зглобова, што долази од атрофије мишића, а свему је томе крива уска и неударна обућа.

Ципеле треба да су подуже и пошире. Кад се метне једна до друге, треба да су им унутрашњи крајеви упоредни. Што се више разилазе врхови један од другог, у толико је неподеснија обућа за ногу. Потпетице (штикле) треба да су ниске и широке.

Нарочито сујетне жене нагрђују јако ноге угађајући махнитој моди високих и уских потпетица.

Добро је за свакога, а најбоље за оне, који путују; ципелке, или много иду по рђавој калдрми, кад су поплати (ћонове) шири од стопала, јер је тиме нога заштићена од удара о камење.

Врло је рђаво навика стезати ципеле око ноге и листова било еластиком, било траковима. То спречава слободно кретање мишића, отежава крвоток, а навикнузу ногу на трајну потпору и ослобад, створи се једна вјештачка потреба, у слијед које слаби снага кретања у зглобцима.

Многима ће се учинити, да су ово пендлачња и хиџијенска претјеривања. Нека се сјете, да се у животу све сабира, да много малих чине једно велико.

(Наставиће се).

Подижући га на један од Фрушкогорских врхова, подижемо га на доглед свијема расутиим Србима, да се из далека може видјети мјесто, на ком вјечни сан борави pjesник, у чијем је духу Српство уједињено, подижемо га на мјесто, одакле ће сваки, ко му на гроб дође, моћи прегледати добар дио убаве Фрушке, китњастог Српјема, равне Шајкашке плодног Баната, поносне Авале, слободне Србије и Дунава, те „ријеке силне“, докле оком можеш догледати.

Ко буде полазио Бранков гроб на стражиловачком бријегу, сматраће тај дан за свечан дан у живому своме, наживаће се свију љепота стражиловачких, појмиће слободне идеје pjesникове, које нијесу створене никаквим компромисом, — ђенији не знају за компромисе! — него се родише дотицајем бескрајности природне и ограничењем појединачности и вратиће се о снажен у души.

Његош, исто тако велики прослављач српског имена, исто тако велики pjesник народног јединства и слободе, за живота свога изриком је баш зажадио, да му се мртво тијело подигне врх Ловћена. А шта је друго могла зажељети еродна му по идеја га млађана душа Бранкова, кад оно кличе Стражилову: „Нек ми с' емрне измеђ ових гора, ту нек ми се ладна копа рака, ту ће мени земља бити лака“.

„Орао гласо врх тимора вије,
Јер слободе у равнини није!“

И благодарни Црногорци испунише аманет свог поштованог владике и омиле-ног pjesника.

Одбор овај и не сумња да ће се ико наћи, који не би хтио уважити ове разлоге. Кад већ и тако велики ђенији подлежу општем закону, да након извесног времена тек као ђенији живе у свом на роду, подајмо им бар тијелу на таком мјесту гроба, гдје ће мртво макар моћи уживати ону слободу, за каквом су за живота цезнули.

Његош и Бранко нека почивају на највишим врховима својих драгих завичаја! Данас први међу живима српским pjesницима, наш Змај онајбоље је разумно жељу Бранкову и извео је у красном облику.

„Србе брата и Српкино седе,
Којима се јоште данци беле,
Раставте ме са овом даљином,
Моје кости оперите вином,
Па их носте нашем завичају,
Завичају, мом жељаном рају.
Пронесе те их, браћо моја мила,
Поред оног убавог Белица,
Кроз Бардовце, где сам младост пров'о,
Па на оно мирно Стражилово;
Ту још једну стару отиневајте,
Ту ми, браћо, кости поковајте,
Ту би мртва права мира дост'о.“

Још нешто ал' и ово много важи. У нашим крајевима имаде дивних мјеста. Али су та мјеста слабо похађана. Ко иде има осјећања за природну љепоту, узвикнуо је, како је дивна на прилику Фрушка Гора! И за цијело се многи завјеравао, да ће кад тад обићи та убава мјеста. Но ту је жељу заман понављао толико можда пута, колико је пута гледао из далека, како се у сивастој боји уздижу ти питоми Фрушкогорски висови. Ми би да уживамо природу, но да нам је да нам се сама намеће, а ми да еједимо, па да је дочекујемо. Усејдали смо се, увукли смо се у обичан живот, на смо чисто тугаливи, кад се промозимо изван њега, те нас дирне зрак друштини, нег' што је у нашој обичној атмосфери. Ко дође у Карловце, па му је далеко у Стражилову, како може за мање од једног сахата обична хода и отијешачити, а за до сахата се без бриге одвести лаким равним путем, поред ког се и с једне и с друге стране полако уздижу и на Стражилову састају у три обрнка, а доидје у вијенцу пружају брданца растављена путем и потоком, овдје насађена лозом и вотивањима, тамо обрада гором или ливадом, па што ближе Стражилову све то љепшим и дивнијим, и ко дође до Стражилова, па му је је тешко и оно неколико минута певати се за бријег згодном стазом до pjesниковог гроба — није у стању ни појмити Бранкову жељу.

Који народ умје да се уздигне и изнад обичног живота, те осјећа потребу да се изнад свог обичног круга живе и у природу, тај напредује у свему, што му дух оилемењава и буди узвишенује на зоре о свијету и животу.

Хоће се да се овом приликом тобож нека и практичност узме у обзир, и као да би баш та практичност требала да одржи брнату. Та то, искрено признајемо, није практич ост него пусти комодитет. Практичност и пренос костију једног pjesника! Практичност и Срби! И баш овом приликом практичност!

Осветивши Бранковим гробом једно од најдивнијих мјеста у Фрушкој Гори, примамеће се више похађана на Стражилову, а тим више поштовалаца убавих наших крајева, тим више поштовалаца природе. Па је ли то мала добит? Ко овдје хоће практичност, ето само таку може потраживати и наћи.

Бојазан се нека истиче, да ће се наћи каква пакосна рука, те оскрнавити светињу Бранковог споменика на тако у самљеном мјесту. А гдје је наш народ покатоо таки вандализам? Или му не треба зар дати прилике, да учи поштовати тако узвишена мјеста? Зар да бјегамо од народа? Преносом Бранкових костију о трошку народних прилога, а свечаношћу онштом народном ступамо знатним кораком у културни напредак. То жељимо! Али не да станемо у по корака.

Која је новина нашла у свима слојевима народа одмах достојног уважења? Па зар за то да презамо тако на том новом кораку?

Из тих разлога, па и из разлога тога, што се овај одбор унапријед ријешило, да не ће бити никако за то, да се pjesнику још на ком другом мјесту диже какав му драго споменик, одбор овај овако је нацрт саставио за гроб и споменик:

Костурница ће се оидати и заклопити плочом, око гроба ударити гвоздена ограда, над гробом подићи мраморни споменик и над тим на 6—8 стубова од тесаног камена ограда кров, до ког ће се моћи доћи зиданим степенцама, да се одакле може погледати далеко у дивну панораму, што се оку отуд пружа према истоку, југу и сјеверу. Што буде сметало слободном изгледу, прокриће се. До гроба ће се ићи стазом укривуд, насутом и набијеном љунком, а рај стазе ће се понамјенити неколико клупа на размак за одмарање. Доље код шумара завешће се књига споменица, у коју ће сваки похађајући Бранково гроба уписати своје име и дан посјете. Рад оправљања од времена на вријеме и рад чувања Бранкова гроба, основаће се из општих прилога фонд, који ће се предати каквом тијелу у мјесту с мојбом, да води о томе у напредак бригу. Што послуде свега тога добровољних прилога преостане, одбор овај предлаже, да се тиме удари фонд на какву задругу или друштво, које ће носити име pjesниково, а бити опређељено или на издавање књижевних или вјештачких награда, или на издавање цјелокупних народних умоворина, или на онане цијељи, каквимна намијењен бјене у своје вријеме приједлог о подизању друштва св. Свве.

Толико у овај мах јављамо српском народу, да зна, да ће и жеља pjesникова и жеља народна наћи занета достојна и права одзива. Мили спомен другог нам pjesника биће збиља мио блаженој сјени његовој.

Члан овог одбора г. Владимир Шајковић, варошки мјерник, примио се бесплатно да градњу руководи и већ је отпочео прве нужне кораке. У име одбора за пренос костију Бранка Радичевића у Карловцима 18. Маја 1883.

Перовоћа: Председник:
П. Марковић. П. Марковић.

Телеграми „Гласа Црногорца.“

ПЕТРОГРАД, 29. Маја. — Цар и Царица данас приспјели овдје, одушевљено поздрављани народом, пођонше одмах у отвореној кочији у саборну цркву казанску, а за тијем паробродом у Петерхоф.

ЛОНДОН, 31. Маја. — Фицморис саопштио комори да је Бугарска пристала да се у размирици због Варпанске жељезнице подвргне суду иностранних заступника у Цариграду.

ЛОНДОН, 31. Маја. — „Рајтеров биро“ јавља, да су владе колонијалне у Аустралији препоручиле влади инглеској да заузме и освоји Нове Хебриде, Солумунска острва и друга острва у тихом океану.

ПARIЗ, 21. Маја. — Општинско вијеће закључило да се раскопају зидови и утврђења око Париза.

БЕРЛИН, 31. Маја. — Бенингсен положио мандат као посланик пруске комаре и државнога сабора.

ПЕТРОГРАД, 31. Маја. — Гире је управнио 28. пр. м. окружницу на заступнике пруске у иностранству, у којој им налаже, да изразе монархима и поглаварима државним благодарност Цара на симпатијама указаним приликом крунисања, у којима Цар види нову залогу мира, којета подржаваће стоји у складу с његовим сопственим осјећањима.

БИЈЕШКЕ ИЗ НАРОДА.

(Др. Милетић.) Са радошћу читамо у „Застави“ ово саопштење: Данас (26. Маја) је отпутавао љубом др. Светозар Милетић са својом сужином и ћерком у Беч. Он полази горе по сајету овданих љекара, да љетње мјесеце проведе у

једном купатилу ладне воде. Савјетовано му је, да оде у Феславу или Егенберг. Које ће од ових мјеста себи за лијечење изабрати, зависиће од бечких љекара, које ће још за савјет ушитати. Г. Милетић налази се потпуно на путу опорављења. Од како је у Новом Саду знатан је напредак учињен у стању здравља његовог, чему се сваки његов пријатељ радувати може. Сада га пак испраћамо са жељом: да га овај пут потпуно опорави, и да га скорим са његовом старом снагом у нашој средини видимо. Нека му је срећан пут и успјешно лијечење!

(Избори у Котору). Из Котора јављају нам да су тамо 31. Маја били избори посланика вањских општина за земљски сабор далматински и да су већином гласова изабрани Широ Гојковић и Буру Вукотић.

Списак

добровољних приложника и прилога скупањених на Цетињу у корист пријеноса костију Бранка Радичевића.

Гатало Игњат	1	фор.	—	н.
Симо Мартиновић	1	”	—	н.
Живко Драговић	2	”	—	н.
Поп Андрија Драговић	1	”	—	н.
Саво Драговић	1	”	—	н.
Дамјан Мариновић	1	”	—	н.
Милош Дравић	—	”	40	н.
Буру Перовић	—	”	40	н.
Карло Биљен	—	”	50	н.
Митар Перовић	—	”	20	н.
Петар Перовић	—	”	20	н.
Лазар Перовић	—	”	20	н.
Скупа	8.	”	90	н.
К томе сума из пр. броја 214.	”	”	10	н.
У све	223.	”	—	н.

Цетиње, 4. Јуна 1883.

СРЕДИШЊИ ОДБОР ЦРНОГОРСКИ ЗА КУПЉЕЊЕ ПРИЛОГА НА ПРИЕНОС КОСТИЈУ БРАНКА РАДИЧЕВИЋА.

Блажо Петровић. Т. Вукотић.
Широ Поповић. Јован Павловић.

Књижевни огласи.

Сад баш изађе из штампе
ШАЛА И САТИРА
од
Абуказема.
Свеска пета.
Садржај: „Штење по Новом Саду
I—XXV.

I. Мало увода по старом обичају. — II. Само тако, па ћемо далеко допјерати. — III. Уживање у Новом Саду. — IV. Појезија Максима Задрина. — V. Нови Сад на киши. — VI. Ми и Кивези. — VII. Божић Божић бата. — VIII. Наше мезимче и његов новосадеки храм. — IX. Треба ли се женити? — X. Лудо вече. — XI. Шта вели „свијет“. — XII. Продеће овдје и овдје. — XIII. Нова звијезда на српском Парнасу. — XIV. Од свачег по мало, да се не очемерило. — XV. Госпа, која никог не оговара. — XVI. С оне стране локста. — XVII. Карловачки сабор и карловачка берба. — XVIII. Опасне науке за женску омладну. — XIX. Сабор, који мајарска влада не јеже пријечити. — XX. Куд иде српски новац. — XXI. Идилски живот — XXII. Пријатности сарадника шаливног листа. — XXIII. Ријеч у мјесто дрла. — XXIV. Атак на сарадника сатиричног листа.

Цијена 40 новчића.
Ко нам новац у напријед пошаље, добија књигу (тако) у вретоплету.
По исту цијену могу се још добити све до данас изашле свеске „Шале и сатира“. Препродавцима рабат.

Књижара Луке Јошића и друга у Новом Саду.

ПОШТАРСКИ

ЉЕТЊИ РАСПОРЕД

поласка и доласка пошта.

ЛИСТНА ПОШТА полази са Цетиња за Котор у недељу: предавање до 10 и по ура у јутро; у уторник: предавање до 10 и по ура у јутро; у четвртак: предавање до 10 и по ура у јутро; у суботу: предавање до 10 и по ура у јутро.

Долази из Котора, у уторник: раздавање у 2 уре по по дне; у сриједу: раздавање у 2 уре по по дне; у четвртак: раздавање у 2 уре по по дне; у петак: раздавање у 6 ура по по дне, ако пароброд стигне на вријеме у Котор.

ДЕЛИЖАНЦА полази са Цетиња за Котор у четвртак, предавање у сриједу до 4 уре по водне.

Долази из Котора у петак, раздавање у сриједу у 8 ура пред по дне.

ЛИСТНА ПОШТА полази са Цетиња за Ријеку, Бар, Даниловград, Никшић, Подгорицу и Удњин у понедјељник, сриједу и суботу, предавање до 11 ура у јутро. Долази с Ријеке, из Бара, с Даниловаграда, из Никшића, из Подгорице и из

Удњина у уторник, четвртак и недељу, раздавање у 10 ура у јутро, ако пошта стигне на вријеме.

ДЕЛИЖАНЦА полази за Ријеку, Бар, Даниловград, Никшић, Подгорицу и Удњин у суботу, предавање у петак до 4 уре по по дне.

Долази у уторник, раздавање у 10 ура пред по дне.

Канцеларија је сваки дан отворена од 9 ура до 12 у јутро и од 2 до 4 по по дне.

Цетиње, 1. Марта 1882.

Управитељство

Књ. црногорске поште.

ТЕЧАЈ БЕЧКЕ БОРЗЕ.

Од 4. Јуна 1883.

Државни дуг у сребру	7845.
” ” банкма	7905.
Златна рента	9790.
Лозови од 1860	9328.
Бавачине акције	334.
Кредит	31810.
Лондон	11952.
Ц. кр. цекин	564.
Наполеон	948.
Државна марка	5855.

Народна привреда.

ТРИЈЕШЊЕ, 29. Маја — Разна роба на нашем тржишту имала је ове недеље сљедеће цијене:

	ОД	ДО
	ф.	ф. н.
Босак приморски у угар. за 100 кил.		
Кафа порторико	98	116
С. Доминго	56	68
Рио према врсти	40	90
Цукар аустријски	32	35
” тучени	29	32
Цвијет траве бухаче	39	75
Тамјан	24	35
Наранче скривца		
Карубе пуљешке за 100 кил.		
левантинске	6	
далматинске		
Смокове Каламата	20	
пуљешке		
Лимуни скривца	2	6 50
Бадени или мандуле пуљ.	84	90
далматинске		
Љешници	38	42
Љље	26	27
шеница руска	11	11 50
угарска	10	12
галачка		
Кукуруз (рументни) руски		
угарски	7 50	9 25
Раж	7 50	8 75
Јечам		
Зоб угарска	7	8
арбанска		
Пасуљ (фажол) према врсти робе	10 50	14 50
Боб		
Лећа		
Ориж талијански	14 75	22 50
инглески (китајски)	12	12 50
Вуна босанска	100	110
морејска	118	125
арбанска	115	120
истарска		
Штице ковушке јеловице	46	90
штајерске	40	70
Греде	10 30	11 40
буквице	6	11
Уље итал. ниже врсте	40	42
најбоље	60	72
сређе врсте		
далматинско	43	
истарско		
Камено уље у барили	10	
у кашама	12	12 75
Коже стројене	150	175
сухе воловје	47	55
далм. ист. и бос.	80	106
јагњеће за 100 ком.	80	110
далматинске	70	100
козе за 1 кил.	56	70
вунене слане	50	60
сухе	60	75
зеце за 100 комата, у сребру	34	42
Бакар за 100 кил.	36	46
Сарделе 1 барво	13	25
Витрол модри за 100 кил.	26	27
зелени		
Масло	70	100
Лој далматински	47	48
Сало	77 50	50
Маст (сало растопљено)		
Сламина	72	
Ракија етолитар (100 литара)		
Галвићи истарски за 100 кил.	22	24
Руј истарски		
далматински	8 50	
црногорски	11 25	11
Линше од доворике	12	13 50
Винске стрготине (Бјерфа)		
силос	40	80
Мед	28	32
Лумбер (јабучице од доворике)	11	11
Пакал барво од 100 килогр.		50
Цуње (штраце) за 100 кил.	2	18
Катрам далматински	14	16
Сумпор у праху	7 50	8